

עבודה בספרות – כל החיים לפניו

שחר פרץ

21 בינואר 2025

0 מבוא

הרומן "כל החיים לפניו" מאת אמיל לזאר (אחד משמות העט של רומאן גארי), הוא רומן המספר של ילדותו של בן־זונה, נער ערבי המכונה מומו, בבית של מגדלת זונות וזונה לשעבר בשם רוזה, ניצולת שואה יהודיה, ברובע בלביל בפריס. בעבודתי אבחר להתייחס לשני רעיונות מרכזיים – הראשון, המשמעות של ילדות ומה זה אומר על אדם שהוא צעיר, והשני – על המוסריות של המתת חסד.

1 הצגת הרעיונות המרכזיים בספר מתוך סצנות בסיפור

אתבונן בשני הנושאים המתוארים בפתיחה, ואמצא דוגמאות לכל אחד מהם מהספר.

1.1 על משמעות הנעורים והילדות

הנושא הראשון עליו אדבר הוא על המשמעות של להיות ילד. בסיפור, רוזה מנסה להגן על מומו ולהסתיר ממנו את העולם הזוועתי שברובע בלביל, וכן את העבר המזוועי שלו (האדם המתיימר להיות אביו אנס את אמו, הזונה, והרג אותה). רוזה לא מספרת לו שום דבר אודות זהותו, ולטענת מומו, את העבודה שהוא ערבי "רק בבית הספר נודע לי [לו]", ומספרת לו שגילו נמוך ב־4 שנים. מנגד, מומו מנסה למצוא מידע אודות מי היא אמו, מבלה זמן ניכר מחוץ לביתה של רוזה, ומפתח את חייו ברחוב.

אציג כמה סצנות מרכזיות מן הספר:

1. הראשונה, היא סצנה המופיע בעמוד 30-31, מספר לא רב של עמודים לאחר הפתיחה. בסצנה זו מומו עדיין צעיר יחסית לשאר הספר. בסצנה מנהל מומו שיחה עם אדון חמיל, זקן ערבי שרוזה מינתה לספק למומו השכלה. פרט לשאלות רבות על זהותו, מומו שואל "אז למה העיפו אותי מבית־הספר, אדון חמיל? גברת רוזה אמרה לי שזה מפני שאני צעיר מדי לגילי, ואחר־כך מפני שאני זקן מדי לגילי, וגם אמרה שאני לא בגיל הנכון שלי וסחבה אותי לדוקטור כץ [...]". בשאלתו נבחין בבלבול גדול של מומו על טיב גילו (הוא מציג 3 עמדות מנוגדות לנושא), וגם מה רב עניינו בתשובתו של אדון חמיל לשאלה. אדון חמיל מנסה לעזור לרוזה להסתיר מידע זה ממומו, ולכן מתחמק מתשובה.

2. השנייה, היא סצנה קצרה אך בעלת משמעות רבה בעמוד 64. לאחר שלרוזה הוזרק הרואין "בטעות", ד"ר קץ, הרופא של רוזה, היה זקן למדי ולא יכל לעלות במדרגות, ועל כן שלח רופא

צעיר אחר. ה"ברנש הצעיר" שהגיע שאול בפליאה "אבל איך זה ייתכן? מי השיג הרואין לאישה הזקנה הזו?" ומומו מספר מספר שהביט בו בחיוך כי "חבל על המאמץ, עם צעיר בן שלושים שעוד צריך ללמוד הכל בחיים". מומו מפגין כאן בגרות והבנה רבה של הזמינות של הסם והרצון של אנשים לסמם אחרים ע"מ שייתמכרו. בניגוד למומו, הרופא הצעיר מעט זר לעולם של מומו, ומתנהג כמו וכיעור העולם, שמומו מכיר כבהיכרות אישית, זר לו.

3. השלישית שארצה לציין, היא פגישה קצרה של מומו עם נאדין, מדובבת מהמעמד הבינוני שהבחינה בעניינו של מומו במקצועה. כשאומרת לו שבעלה רופא ילדים, ומומו מסביר שהוא פסיכיאטר כי רופאים יש לתינוקות ואח"כ מטפלים בהם פסיכיאטרים, וכן כשהוא טוען ש"התנהגת איתי כאילו" (מומו מנסה לסרסר בנשים), מומו מספר שענייה "נראו מלאות פי ארבעה יותר מאשר קודם" והיא גם אומרת ש"למדת הרבה לגילך". נאדין מופתעת לחלוטין מנקודת המבט הבוגרת של מומו (שאמור להיות בן 10, אך במציאות בן 14) על החיים, כאילו והיה מבוגר על נקודת מבט קשוחה על החיים בכללם. מסצנה זו גם נבחין שרשת ההגנה של רוזה סביב מומו שניסתה לשמור על מומו מפני העולם, בגין גילו, כשלה לחלוטין, והוא מודע לחלוטין למקומו בעולם.

4. הסצנה הרביעית והאחרונה שאספר אודותיה בנושא, היא בסצנה המופיעה בעמודים 167-169. בסצנה הזו מומו מנסה לשכנע את ד"ר כץ לספר לרוזה המתת חסד (עוד בנושא ארחיב בהמשך). מומו מצדיק את הצורך בהמתת חסד, שכן ד"ר כץ, היהודי, לא יכול לתת ליהודי אחר לסבול, וטוען שזה "גועלי". בתגובה, הלזה משיב "אינך יודע על מה אתה סח, ילדי". חמתו של מומו, שכל חייו שמע תירוצים כאלו ואחרים בדבר חוסר יכולתו לעשות או להבין דברים מפאת גילו, ומומו מתחיל "לזרוק" על כץ את כל אשר למד, בשלב הזה בספר – שהוא אינו צעיר, ש"אביו" רצח את אימו, שהוא אוהב את רוזה, ושדעתו שפירה". ד"ר כץ מחוויר לחלוטין, נוכח קריסת "מערך ההגנה" סביב מומו, ומסרב להכיר בעובדה שמומו אדם בוגר עם הבנה בהירה של המצב. הוא קורא לו "מומו הקטן שלי", ומומו משיב שמומו הקטן לא קיים.

הסצנה הזו מדגישה יותר מכולן את תהליך ההתבגרות שעבר מומו לאורך הספר, ואת כל אשר למד. היא מציגה אדם בוגר, נחוש בדעתו, שמבין את העולם במלוא פאת חלאתו וזוועתיותו, ונכון להתמודד מולו.

המסקנה שעולה מסצנות אלו, היא שקשה לחסום מילד את העולם החיצון, ושילד בגיל ההתבגרות, נגזר עליו להכיר את העולם, ללא תלות במידת ההסתרה של האנשים סביבו אותו ממנו. נוסף על כך, ישנה רמיזה כבדה שילדים שגדלים בשכונות עוני מכירים מקרוב את הבעיות בחיים, לעומת אנשים אחרים, שאוהבים לדבר עליהם (לדוגמה, בסצנה עם ארתור או עם הרופא הצעיר).

1.2 בדבר המוסריות של המתת חסד

עתה, אעבור לנושא השני, הוא המוסריות של המתת חסד. בספר, מתוארת רוזה כאישה זקנה, חולנית, שמנה, וכבר בתחילת הספר דומה שקיצה קרב.

1. בעמודים 60-61 מומו מתייחס לראשונה להרעה במצבה העגום של רוזה. לדבריו, "גברת רוזה אכלה פחות" ושהיא נחלשת בכל אחד מאיברי גופה ("בגלל חוקי הטבע שהתנפלו עליה מכל הצדדים").

בסצינה הזו מופיעה גם רמיזה לאשר בהמשך. בעתיד, עתידה רוזה לאבד את היכולת לחשוב באופן צלול. מומו טוען שאם הלב ניעצר, אז "כבר אי אפשר להמשיך כמו קודם" – מתים. אך, אם המוח מפסיק לפעול, "האדם מאבד את הכושר ומפסיק ליהנות מהחיים". בפרט, אפשר שבמצב כזה, לדיד האדם, אין לו ערך לחייו שלא הוא.

2. בהמשך הספר, חלה הרעה במצבה של רוזה, שמתחילה לפתח בעיות קוגניטיביות אירעיות. בעמודים 128-129, מיד לאחר סצינה שבה אדון וואלומבה, אפריקאי "שחור" שמנסה "להעיר" אותה בהתנהגות חייתית סביבה, רוזה "מתעוררת" ומתאפסת על עצמה, מפנימה את חומרת מצבה, וקוראת למומו לשיחה. שם היא מספרת לו על כך שאינה רוצה להיכנס לבית החולים, בטענה שיענו אותה שם. לדבריה, "הם עושים לך את המוות עד הסוף ולא רוצים לתת לך רשות למות", ושאינה רוצה "לחיות שונים מחוסרת הכרה כדי שהרפואה תוכל תוכל להתפאר בכך". רוזה רואה במוות דבר חיובי שקרב אליה, ומבהירה שאינה רואה טעם בחיים לא חיים, ללא הכרה, באופן המיושר עם מחשבותיו של מומו בשלבים המוקדמים יותר בספר. נוסף על כך, היא מבקשת ממומו שידאג שחבריו "יזריקו לי את הזריקה הנכונה" ויעיפו את גופתה אל מחוץ לעיר, במקרה שהיא תמצא את עצמה בבית החולים.

3. נחזור שוב לסצינה בעמודים 167-169. בתחילתה, ד"ר כץ אומר שיש צורך להעביר את רוזה לבית החולים, וששם יוכלו עוד "למשוך" אותה שנים. מומו נהבל מיד, ובזכרו את בקשתה של רוזה, מבקש מד"ר כץ לבצע לה המתת חסד ("הפלה", לדבריו). כץ כמובן מסרב, אך מומו מנסה להסביר לו את ההגיון מאחורי הבקשה. הוא אומר שאם רוזה בעלת היכולת לקבוע את גורלה לעצמה (שלטענתו נובעת מהזכות של כל עם לקבוע את גורלו), אז בפרט מותר לה "לעשות לעצמה הפלה". ד"ר כץ מחוויר, לטענת מומו, "מרוב שדיברתי לעניין". ד"ר כץ מתקשה לתת טיעון מספק למומו, ובמקום, בוחר לתקוף את גילו, מה שגורם לתוצאה המתוארת בסעיף 1.1.4. לאחר הסצינה הזו, מומו מוצא אמטלה להשאיר את רוזה, אותה הוא מחביא עד מותה.

מן הסצנות עולה המסקנה שהמתת חסד, או מוות מכוון (במקרה של רוזה), הם דברים סבירים, או כאלו שלכל הפחות יש לתת את הדעת עליהם. בדגש, על כך שאדם ללא מוח מתפקד הוא לא אדם מתפקד, ואפשר שלא ירצה להישאר בחיים בשל כך.

1.3 סיום וסיכום הדברים

לסיום, מצאנו שהרעיונות שהבאתי קשורים הדוקות בעלילה. הראינו איך מומו, חרף גילו, מבוגר נפשית הרבה יותר ממה שמבוגרים היו מצפים או רוצים שיהיה. ראינו את הניגוד בין הרצון של רוזה למות, לבין מוסכמות החברה שד"ר כץ מייצג, שלא מאפשרות זאת. ניכר שאלו בעיות המעסיקות את מומו, החברה בה מצוי, וגם את הסופר.

2 השוואה בין קטעי אקטואליה ובהרים לבין הרעיונות המרכזיים

2.1 השוואת התבגרותו של מומו ביחס לחוק האוסטרלי למניעת שימוש של קטינים ברשתות חברתיות

לפני מספר חודשים, התקבל חוק באוסטרליה לפיו רשתות חברתיות יחויבו לוודא שמשתמשיהן מעל לגיל 16. פרט לבעיות בחוק הנוגעות לדרך האכיפה שלו, שכנראה תיאלץ מאותן רשתות חברתיות להשיג מידע אישי נוסף על משתמשיהן (כמו תעודת זהות), החוק כולל מספר בעיות נוספות הקשורות לרעיון הראשון שהצגתי ב"כל החיים לפניו" – מה גילו של אדם אומר עליו. בסעיף זה אשווה בין האירוע באוסטרליה לבין הספר.

בשני הסיפורים, מבוגרים מנסים "להגן" על ילדים, בכך שהם מתנקים אותם מהמציאות. אצל מומו, רוזה, חמיל, כץ ואחרים מסתירים ממנו את גילו ועברו, ובאוסטרליה, אוכלוסיה הבוגרת, המצביעה והמחוקקת, מסתירה מהדור הגדול את העולם. גם גיל האנשים עליהם האירועים משפיעים – מומו עד גיל 14, והנערים באוסטרליה עד גיל 16, דומה.

בשני המקרים, ההסתרה לא אפקטיבית. במקרה של מומו, כל אשר הוא צריך כדי להתחמק מהרשת העוטפת סביבו, ובמקרה של אוסטרליה, VPN, רשת בצל, או סתם אכיפה לא הדוקה שתאשר לאתרים להיות עם כפתורי "I am at least 18 years old", נוסף לאתרים קטנים שלא יצייתו לדרישה, יחדיו עם עוד מגוון גישות אחרות, יאפשרו מגנון מעקף פשוט ונוח לדור הצעיר, שלא יהסס להשתמש בו (שכן כבר היום רגולציה הוכיחה את עצמה כלא אפקטיבית).

אך יש גם הבדלים בין מומו לבין החוק האוסטרלי. אצל מומו, ההגבלה היא ממוקדת בדברים הרעים בעולם שסובב אותו. בחוק האוסטרלי, ההגבלה רחבה וכוללת את כל מה שיש לאינטרנט להציע, ובפרט, קבוצות תמיכה, פורומים חברתיים, ועוד.

2.2 השוואה של מצבה של רוזה להמתה עצמית לא חוקית שהתרחשה בשווייץ

לפני כמה חודשים, אישה אמריקנית סיימה את חיה בשווייץ בקפסולה המשחררת חנקן עד שהאדם בפנים מת, ונעצרו רופאים בחשש שסיעו לה בכך. הקפסולה לא אושרה לשימוש, על-אף שתחת רגולציה כבדה, מותר לאנשים בשווייץ לשים קץ לחייהם.

נשווה בין מצבה של רוזה לבין מצבה של אותה אמריקאית. בעבור שתי הנשים, מסתמן שהרצון למות נבע (לפחות באופן חלקי) ממצב בריאותי לקוי. אך, הדרך בה הן מתו שונה לחלוטין – רוזה מתה מוות טבעי אך מניע, בעוד האמריקאית התאבדה. שתי הנשים מתו בצורה נוחה ככל האפשר (או לפחות כך נטען) – האמריקאית תוך איבוד הכרה מכוון, ב"מוות מהיר ובכבוד", ורוזה, ב"חור היהודי" שהיא אוהבת, ליד מומו.

3 הצגת מחקר פסיכולוגי העוסק בנושא הנבחר

3.1 מחקרים בזכר התפתחות המוח כדרך לאמוד מוכנות להתמודד עם העולם

תחילה, [אציג סקירה של מחקרים פסיכולוגיים](#) החוקרת את השינויים המוחיים המתבצעים במהלך גיל ההתבגרות. הסקירה מצוטטת ע"י מאות אנשים, וככזו, יחסית אמינה.

לפי הסקירה, התפתחות מוחית משמעותית מתבצעת בגיל ההתבגרות (בקונטקסט של הסקירה, בעיקר גילאי 12-16), שגוררת התפתחות ביכולות הקוגניטיביות, היכולת לבצע מספר דברים במקביל, ניקוי רעשי רקע, ועוד. אך גם התפתחות רגשית מפורטת שם, ובפרט, התפתחות ביכולת לשלוט בדחפים, חשיבה ותכנון, ועוד. יש בסיס להאמין כי התפתחויות רגשיות ממשיכות עוד מעבר לגיל ההתבגרות.

הסקירה קשורה ליומן בכך שהיא מספקת מודל שיכול לחזות את התהליכים הפנימיים שמומו עבר באותו הזמן, ולאפשר לנו להסיק אילו שינויים התחוללו בו. שינויים המופיעים בגיל ההתבגרות, כמו חשיבה על העתיד (מומו מתלבט אם להיות שוטר, סרסר, טרוריסט או סופר), והוא מתחיל לתכנן ולהאריך איך וכמה כל אדם יוכל להועיל לו. כשהוא מתבגר, הוא גם מתחיל להבין באופן יותר עמוק את העולם, שעד אז רוזה הגנה עליו מפניו.

3.2 ניתוח המצב של רוזה בשאיפה להבין את מניעיה האבדניים

נתבונן [בסקירה הזו](#) ששואפת לסכם את כל המחקרים הרבים בתחום, לאחר סינון לפי רלוונטיות, קונצנזוס, ביקורת עמיתים ועוד. חשוב לציין, שהסקירה היא התבצעה באופן "אוטומטי" – מחקרים שענו על תנאים מסוימים נכנסו לחישובים הסטטיסטיים. עם זאת, אני לא רואה בכך בעיה משמעותית, שכן אחד מאותם מסננים "אוטומטיים" הוא ביקורת עמיתים חזקה מספיק, כלומר, ישנו גורם אנושי המעורב בבחירת המאמרים (לפחות באופן עקיף).

ע"פ הסקירה, ישנם מגוון נתונים עם קשר לכך שאנשים ישימו קץ לחייהם. בפרט, גורמים קליניים מובילים. בפרט, דיכאון וחרדה. גם גורמים בריאותיים, כמו שימוש בסמים ובסיגריות, נמצאים בראש הרשימה. מצוקה נפשית בתקופת הילדות והבגרות נראית כבעלת קשר חזק יחסית גם כן. גורמים סוציולוגיים סביבתיים כמו מצב תעסוקה, יחסים, גיל ועוד, נמצאו כבעלי קורלציה קיימת אך חלשה יותר.

נשים לב מה הסקירה לא חוקרת – וזאת מה הסיבה ומה התוצאה. כלומר, ייתכן ששימוש בסמים נובע ממצבים קליניים מסוימים, ולכן נמצא קורלציה שלו להתאבדות, אם כי השימוש לכשעצמו אינו גורם לאנשים להתאבד.

ננסה להבין מה הקשר של רוזה לכל זה. רוזה משתמשת תכופות בסמים, ועברה אירועיים קשים בבגרותה (שוואה). צריך לקחת בחשבון גם את המידע הזה, לפני שקופצים למסקנה שרצתה למות אך ורק מהסיבה המצוינת בספר – שלא רצתה להמצא בבית החולים במצב של "צמח". ייתכן וגורם משמעותי הוא שעייפה מהחיים.

4 הבעת דעה אישית

4.1 אודות חוסר ההגיון, היכולת, והבעיות בהגנה על צעירים

אומנם, צעירים מתפתחים רבות בגיל ההתבגרות. אבל ההנחה שנערים בגיל הזה, אינם בשלים ע"מ להתמודד עם עולם שאיננו רק מתוק, שגויה, בעייתית, ולא אפשרית ליישום. בתשובתי אתייחס לכל אחת מהנקודות הללו, תוך צפייה שסתירה לדברי, תצטרך לכלול התייחסות לכל אחת מהנקודות. בסוף, אציע דרכים אחרות להתמודד עם חוסר המוכנות הנובעת מהתפתחות של המוח בזמן זה (ראה סעיף 3.1).

1. **בעייתיות.** בחלק זה אתייחס לבעייתיות בהגנה מוגזמת מהעולם החיצוני. כאשר ילד, יאלץ להתמודד עם העולם שבחוץ, שזו מהר ולא ממתין לאף אחד, יתקשה להסתדר. ניעזר בכמה דוגמאות:

א. ניקח כדוגמה ראשונה את פגישתו של מומו עם אביו. עוד בפגישתו, שרוזה ניסתה למנוע, הפגישה גרמה להלם רב למומו (הרי פגישה זו לבדה נותנת למומו נימוק מספק מבחינתו לתת לד"ר כץ בדבר התבגרותו), וזאת על אף שהכיר אנשים כמו אביו, רוצחים, משוגעים ("במצב פסיכיאטרי"), סרסרים ועוד. עתה, שערך בדעתכם מה היה קורה ללולא מומו היה דייר של קבע ברחוב – האם היה מכיר ומסוגל להתייחס ולהבין את אותם אנשים אלו? האם היה מצליח להסתדר ולתפקד אחרי מפגש שכזה?

ג. ניתן דוגמה נוספת מהסיפור של מומו. כשרוזה גססה ומתה, מומו הצליח לספק כסף למשפחה, לשעשע את עצמו, ולאחר מותה, גם למצוא לעצמו מקום מסודר. אומנם הוא חיי בשפל של החברה, אבל הוא חיי – וילד ש(איכשהו, ראה סעיף 4.1.3) היה מוגן מבודד מהסביבה החיצונית, לא היה מצליח לעשות זאת. טיעון נגד כנראה ישמע כמו, "אך ילד לא צריך לעשות זאת!". אומנם כן, אבל (1) מן הראוי שנער יוכל להסתדר בחייו, בכל מצב ו-(2) השארת נער במצב שכזה עד לעזיבתו את ההורים, תגרום לעזיבתו לעולם במצב שהוא אינו יודע דבר במשך מרבית חייו, והבעיה רק נדחית קדימה.

ג. עתה, אתייחס לבעייתיות בחוק האוסטרלי שהוזכר. נאמר, שילדים אכן לא מבליים במדיה חברתית. אנשים רבים מוצאים באותן רשתות חברתיות דרך גישה לעולם החיצון – דרך לקבל חדשות, לתקשר עם אנשים מכל העולם, ללמוד מאחרים ועוד. קל לאמר שמוטב ואפשר שילמדו ממקורות אחרים, אך (1) רבים מהנערים לא ייגשו לאותם מקורות, שכן לנגישות המידע יש גם חשיבות ו-(2) כתלות באכיפה, גם אתר כמו ynet יצטרך לוודא שילדים מתחת לגיל 16 לא נכנסים לתגובות על הכתבות. מהסתכלות על התנהגות קודמת של חברות טכנולוגיה, רבות מהן יעדיפו לחסום נערים גם במקומות שאין בהם צורך, על פני להתסכן בתביעה משפטית.

2. **אי-נכונות.** בסעיף זה אסביר למה ההנחה בדבר חוסר הבשלות של ילדים שגויה. אשתמש בשני טיעונים – הראשון, היסטורי, והשני, ביחס למאמר בסעיף 3.1.

א. לאורך ההיסטוריה, נערים ואף ילדים התחילו את חייהם בגילאים צעירים יותר. בתרבויות מסוימות, אף שהיו ילדים. הרעיון לפיו ילדים יוכלו להיות עצמאיים אך ורק בגיל 18 הוא רעיון מערבי, חדש, שמרביתה המכריע של ההיסטוריה, לא מומש. להבהרה, אין אני מנסה להגיד שילדים צריכים להיות חסרי כל הגנה עד גיל 18 (ראה סעיף קטן 4.1.2 ב');

ג. ניתן יהיה להסיק, שאם לפי המאמר (סעיף 3.1) ילדים גומרים את מרבית התפתחותם בממוצע בגיל 16, ותחת ההנחה שכל ילד יסיים מהלך זה מוקדם יותר או מאוחר יותר, גיל 18 הוא חסם עליון סביר לקביעת סף להגנה, לפניו האדם עוד יפתח ושיקול דעתו לא יהיה מושלם. אך, להבהרה, אין אני אומר שהסקה זו אינה סבירה. הטענה המרכזית שלי, היא שילדים ונערים בגילאים הנמוכים מ-18 וגם מ-16, יהיו מסוגלים, ויש עליהם, להתמודד עם החיים האמתיים, וגם עם תחת עזרה או השגחה. התנגדותי היא כלפי הגישה של עטיפה מוחלטת של הנער כמו ולא היה לו כל יכולת קבלת החלטות ושיפוט עצמאי.

3. **אי-ישומיות.** בסעיף זה אנמק מדוע אי אפשר לעטוף באופן מלא ילדים בגיל ההתבגרות. הטענה המרכזית שלי, היא שנערים סקרנים לגלות, במיוחד בגילאים אלו, אודות העולם, ואין המבוגרים יכולים לעצור בעדם (פרט למקרים קיצוניים של הורים שקשרו את ילדיהם במחסן והעבירו להם אוכל כל יום). ניתן שתי דוגמאות:

א. הראשונה, ביחס לחוק שעבר באוסטרליה. כמו שצינתי בסעיף 2.1, חסימת מידע באינטרנט היא פשוט בלתי אפשרית. ילדים יוכלו לגשת ולעקוף את מרבית ההגבלות יחסית בקלות, גם אם אותן החברות יאלצו להתיר כניסה רק תחת הגבלות מחמירות שידרשו שיתוף מידע רב (מה, שבלתי קשר, יפגע בחופש הביטוי, בזכות לפרטיות ובזכות לאנונימיות). עדיף לאתר גם הגורמים הבעייתיים ולפעול כנגדם (לדוגמה, ע"י חיקוק חוקים כנגד פיצ'רים ממכרים, הגדלת האכיפה כנגד בריונות ברשת או דרישה ליצור סביבה מותאמת לילדים העונה על תנאים מסוימים), כי כאשר אתה חוסם לחלוטין אתר, אתה תעביר את משתמשי לגשת אליו או

לחלופותיו בדרכים אחרות, ופוגעת אנושות ביכולת שלך להגן על אותם ילדים, בכך שעברו לפלטפורמה שלא בשליטתך.

ג. השנייה, היא ביחס למומו. גם כאן כבר הרחבתי ולכן אנסה לקצר בדברים. הרשת שרוזה מנסה לעטוף בה את מומו, עובדת רק כשהוא נמצא בסביבתה, והוא רק צריך לרדת אל הרחוב בשביל להכיר את העולם.

לסיום, עטיפת ילדים בצמר גפן, ומניעה מהם את הבנת העולם במלאו עד אשר יצטרכו להתמודד איתו בעצמם, היא משימה בלתי אפשרית, שאם הייתה אפשרית, היתה פוגעת בילד, ואין הגיון מאחוריה. שאלה מתבקשת היא, אז מה כן לעשות? הרי, כמתואר, נערים לא מסיימים את התפתחותם בגיל 13, וחלק ניכר מהם, גם לא בגיל 17. אציע, במקום למנוע מהם גישה לעולם, לקבל את העובדה שהמידע מצוי ויכולת ההגנה מוגבלת, ולצייד אותם בכלים להתמודד עם העולם, במקום לחסום אותו. כך, במקום למנוע ממומו מידע על אביו, רוזה יכלה לספק לו מידע שיעזור לו להתמודד אתו במידה ויראה אותו. אולי גם הייתה מצליחה למנוע ממנו לנסות לסרסר בנשים. באופן דומה, במקום לאסור כליל מדיה חברתית בקרב ילדים, היה אפשר לנסות לאסור חוויות ממכרות (כמו infinite scrolling).

בעבר יצא לי להתעסק עם מגוון הגבלות אינטרנטיות מוזרות (כמו, גוגל שלא מאפשרים לבנות אתרים מתחת לגיל 13), על רשתות חברתיות, שירותים ועוד. לרוב ניתן לעקוף אותן בקלות ואין בהן ממש. ההורים שלי היו יחסית פתוחים כלפי ולא הגבילו אותי בשום שלב.

4.2 המוסריות מאחורי המתת חסד, ועל בעיות בביצוע

כדי לתת תוקף להמתת חסד, ארצה להשתמש בנימוק דומה במעט לזה של מומו. אם, כל אדם חופשי לחלוטין לעשות את כל שירצה עם עצמו, מדוע אין הוא יכול להרוג את עצמו? התשובה המידית, כנראה תהיה שיש קבוצה גדולה של אנשים, שבמידה ויקבלו עזרה (בצורה שברוב המדינות המערביות אין בעיה להשיג לבד), יוכלו לצאת מזה. תשובה זו מחסה את רוב המקרים (וטוב שכך), אך ישנם מקרים של בעיות פסיכולוגיות כרוניות, כדוגמת דיכאון, שייגרמו לאדם שפיר בדעתו, לקבל במועד החלטה לשים קץ לחיו.

נאמר, שאותו אדם שפיר בדעתו ולכן החלטתו תקינה, ושיש לו זכות מלאה לעשות כל אשר ירצה עם חייו שלו, אז מדוע אין הוא יכול להרוג את עצמו? שום נימוק תועלתני סביר לא יוכל להסביר זאת – האדם גורם רק סבל לעצמו (וכנראה גם לסביבה), והוא לרוב לא תורם להתפחות המין האנושי. הנימוק היחיד הוא נימוק רגשי, של צד שלישי, נימוק שגורם שסבל רב של אותו האדם, ואינו מבוסס על לוגיקה יותר חזקה מכללי הגזירה המוכחים סתירה מתמטית שמאפשרת להוכיח כל דבר.

סוגיה נוספת שיש להעלות ולטפל בה, היא אופן המוות עצמו. וודאי, שמעתם את הסיפור על החתול שמת בנחת מזריקה לא כואבת. המציאות היא שהריגת בן אדם, בין אם בזריקות (כמו בהוצאות להורג מודרניות), בחנק (כמתואר לעיל), בשוקים חשמליים (הוצאות להורג ישנות יותר) או שיטות הרג אחרות שנועדו לגרום לאיבוד הכרה לפני המוות, מרבית המחקרים והעדים לאירועים כאלו, מספקים תיעודים

קשים לקריאה המתארים מראה מזווע של אדם שסובל סבל רב. אין היום בנמצא שיטה שמאפשרת להרוג בן אדם ללא גרימת סבל שכזה. תשובתי לטיעונים המתבססים על כך, היא שאנשים אלו, הנוטים להתאבדות, תחת ההנחה שהם מודעים לסבל הכרוך בכך, מעדיפים סבל זמני זה על סבל נצחי. זו מחשבה סבירה, והרי, כל איש יחליט לדידו.

מיותר לציין שלא חוויתי דבר דומה בעבר (זו נקודה שחייבים לכתוב עליה בדף).

סוף ~ שחר פרץ ~ 2025